

Kehitetään ikäihmisten
kotihoitoa
ja vahvistetaan
kaikenikäisten
omaishoitoa

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Muutosagentin tulokset

I&O–kärkihanke Muutosagentti

Lapin maakunta

- MUUTOSAGENTTI (STM/3244/2016)
- 1.10.2016–31.12.2018
- Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja kaikenikäisten omaishoitoa, I&O-kärkihanke
- Muutosagentin tehtävänä on ollut mm.
alueellisen iäkkäiden yhteen sovitettun palvelukokonaisuuden rakentaminen ja juurruttaminen, muutoksen johtaminen, innostaa ja motivoida kaikkia maakunnan toimijoita muutokseen, ohjata tietoon perustuvaa muutosta ja tukea I&O-kärkihankkeen kokeilua alueella.
- Lapin maakunta
- 272 000 €

Mikä oli kehittämiskohde tai tavoite?

- Muutosagentin tavoitteena oli laatia kirjallinen ja alueen toimijoiden hyväksymä toimintasuunnitelma iäkkäiden elämisen ja palveluiden yhdistämisestä maakunnassa ja sen seurannan suunnittelu.
- Tavoitteena oli osallistaa, innostaa ja motivoida kaikkia maakunnan toimijoita (kunnat, vanhusneuvostot, järjestöt, yritykset) tukemaan kotona elämisen mahdollisuuksia pitkien etäisyyksien maakunnassa.
- Muutosta tarvittiin erityisesti iäkkäiden kotona elämisen tukemiseen ja myös vähentämään laitoshoidon käyttöä maakunnassa. Keskeinen tavoite oli saada työstettyä yhtenäisiä toimintamalleja ja saada ne myös käytäntöön mm. omaishoidon tuen malli, eri palvelujen myöntämisperusteet, neuvonta ja palvelutarpeen arvioinnin käytännöt sekä tukea kuntia uusien asumisratkaisujen käyttöön ja perhehoidon edistämiseen.
- Keskeinen tavoite oli luoda kokonaiskuva ikäihmisten palvelujen tilanteesta ja tavoitteista osana maakunnallista sote-valmistelua.

Ketkä osallistuivat hankkeeseen?

- Muutosagentin taustaorganisaationa oli Pohjois- Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Poske). Varsinaista hankeorganisaatioita ei ollut erikseen.
Muutosagentti toimi hankkeen vastuuhenkilönä ja valtakunnallinen ohjaus ja tuki toteutui projektipäällikön (STM) kautta.
- Osallistuvat tahot ja verkostot:
Toimiva kotihoito Lappiin –hanke, sen osatoimijat ja verkostot, kuntien yhteistyöverkostot, Posken Virtu.fi- hankeyhteistyö, Omaishoitajaliitto ja Napapiirin omaishoitajat, Lapin Muistiyhdistys, Pohjoisen Suomen Leader- hanke, Lapin ammattikorkeakoulu, kuntien vanhusneuvostot
- Maakunnallinen sote- valmistelun asiantuntijatyöryhmä toimi tukiryhmänä.

Hankkeen maku-sote-yhteys

- I & O- kärkihankkeen muutosagentin ja kokeiluhankkeen työskentely on ollut osa maakunnan sote-valmistelua.
- Muutosagentti on työskennellyt koko hankkeen ajan tiiviisti maakunta- ja sote - uudistuksen valmistelussa; ensin esivalmistelussa ja myöhemmin väliaikaisvalmistelussa.
- Muutosagentti on toiminut ikäihmisten palvelujen vastuuvalmistelijana ja asiantuntijatyöryhmän valmistelijana osana sote- valmistelijoiden tiimiä ja koko maakuntavalmistelua.
- Tämä on mahdollistanut integroida I & O -kärkihankkeen sisällöt osaksi maakunnallisia suunnitelmia.
- Iäkkäiden palvelujen kokonaisuuden suunnitelmassa toimenpiteisiin on sisällytetty hankkeissa kehitetyt toimintamallit siltana tulevaan maakuntaan.

Mitä kehittämis- tai työmenetelmää hankkeessa käytettiin?

- Hankkeessa mallinnettiin mm. omaishoidon tuen malli (OSSI-hanketta hyödyntäen) työryhmässä ja Asiointi-,saattaja- ja ulkoiluapupalvelu vapaaehtoistoimintana -malli.
- Hankkeessa tehtiin tiedonkeruuta (kyselyt) ja pidettiin työpajoja ja verkostotapaamisia.
- Henkilöstön valmennusohjelma toteutettiin alueella yhdessä Toimiva kotihoito Lappiin – hankkeessa. Koulutusta järjestettiin myös mm. perhehoidosta ja lääkehoidosta.
- Erilaiset seminaarit mm. asumisen seminaari.

Osallistamisen tavat

- Kehittäjäasiakkaita ja kokemusasiantuntijoita oli mukana kehittämistyössä ryhmissä ja yhteistyötä tehtiin Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen (POSKE) osallisuushankkeen ja Toimiva kotihoito Lappiin hankkeen kanssa.
- Vanhusneuvostot: Yhdessä Toimiva kotihoito Lappiin hankkeen kanssa järjestettiin 2 x vuodessa alueen yhteiset kokoontumiset ja lisäksi vanhusneuvostoita pyydettiin lausuntoja mm. eri palvelujen myöntämisen perusteista ja iäkkäiden palvelujen suunnitelmasta.
- Koko väestö: Palautteen pyyntö www.sivujen kautta iäkkäiden suunnitelmasta.
- Järjestöt: Yhteisiä kaikille toimijoille avoimia työskentelytapaamisia, joihin yhdistykset myös osallistuivat toteutettiin mm. omaishoitoon (1-2) ja perhehoitoon (2) liittyen. Muutosagentti jakautui eri järjestöjen tilaisuuksiin mm. OmaisOiva-kahvilat.
- Teknologiayrityksille järjestettiin avoimet pienoismessut (11 yritystä mukana) keväällä 2018.
- Kuntien työntekijät ja esimiehet ovat osallistuneet työryhmiin, vastanneet eri kyselyihin ja tuoneet oman asiantuntemuksensa yhteiseen käyttöön.

- Iäkkäiden yhteensovitetttujen palvelujen kokonaisuus Lapin maakunnassa. Suunnitelma sisältää keskeiset toimenpiteet ja kehittämistarpeet 2019 – 2025:
  - Terveysten ja hyvinvoinnin edistämisen ja ennaltaehkäisevien palvelujen integrointi
  - Neuvonnan, asiakas- ja palveluohjauksen mallin valmistelu ja toimeenpano
  - Kotona asumisen tukeminen ja uudet toimintamallit käyttöön
  - Kuntoutus keskiöön
  - Omaishoidon ja perhehoidon keskusten verkostomainen toiminta,
  - Ympäri vuorokautisen hoivan pitkäaikaisen asumisen ja laitoshoidon tilalle vaihtoehtoisia ratkaisuja
  - Henkilöstön ja työyhteisöjen osaamisen ja johtamisen vahvistaminen
  - Ikäosaamiskeskus-toimintamallin rakentaminen ja geriatrisen ja gerontologisen moniammatillisen osaamisen vahvistaminen iäkkäiden palvelukokonaisuudessa.
  - Edellytysten luominen teknologian lisääntyvälle hyödyntämiselle kaikissa palveluissa
- Toimenpiteistä osa kohdentuu ajalle 2018 – 2019 ja edellyttää kuntien sitoutumista niihin maakuntavalmistelun ohella. Suunnitelma on kuntien käytössä.

- **Palvelurakenteen keveneminen Lapissa on edennyt 2016 – 2018 aikana.**
Lapissa säännöllisen kotihoidon piirissä olevien osuus kasvoi edelliseen vuoteen nähden 1 %-yksikköä ja oli 12.3 % vuonna 2017. Omaishoidon tuen piirissä olevien asiakkaiden osuus pysyi tavoitteen mukaisena 6,7 % (2017). Ympäri vuorokauden hoidon piirissä olevien asiakkaiden määrä oli vähentynyt 116 henkilöä ja säännöllisen kotihoidon asiakkaiden määrä oli noussut 266 henkilöä vuodesta 2016. (Vanhuspalvelulain seurantakysely 2018)

Lapissa sairaalahoidon keskimääräinen hoitoaika on lyhentynyt vuodesta 2015 (7,7) vuoteen 2017 (6,5) noin yhden vuorokauden. Kuntien välillä on suuret vaihtelut (4,8-13,9).

Keskeiset tulokset

- Yhteisiä toimintamalleja luotu: Kuntien kanssa eri työryhmissä yhdessä on valmisteltu kotihoidon myöntämisen perusteet (2017), omaishoidon tuen myöntämisperusteet (2017) ja toimintamalli (2018) ja sosiaalihuoltolain mukaisten asumispalvelujen ja laitoshoidon myöntämisperusteet (2018). Myöntämisperusteet ovat vielä vähäisessä määrin kunnissa käytössä. Omaishoidon tuen perusteet eniten; noin puolessa Lapin kuntia.
- Ehdotus maakunnallisesta/ alueellisista omais- ja perhehoidonkeskuksista / verkostosta sisältyy iäkkäiden palvelujen suunnitelmaan. Perhehoito ei lisääntynyt vielä 2017 -2018, mutta alueella on vanha tahtotila perhehoidon lisäämiseksi, mikäli perhehoitajia löytyy.
- Ikäosaamiskeskuksen tehtävät iäkkäiden palvelussa on mallinnettu ja jäsennelly palveluverkossa, mutta vaatii edelleen jatkovalmistelua
- Erilaiset kartoitukset: Kartoitus asumispalvelupaikoista ja asumispalveluiden henkilöstörakenteesta ja mitoituksesta on tehty 2017. Kotihoidon asiakas-, henkilöstö- ja tuntimäärä on kartoitettu 2017. Kunnittain arvio tehostetun palveluasumisen tarpeesta 2025 esivalmistelussa asetettuun tavoitetasoon (6- 7 %) verraten viestitetty kuntiin. Terveyskeskusten akuutti- ja kuntoutusosastojen toiminnan kartoitus(2018).

Määrittele tulosten merkitys ja hyöty

- Toimintamallien ja myöntämisperusteiden yhtenäistäminen tuo asiakkaille yhdenvertaisuutta alueella. Kotihoidon uudistamisen mallit (kokeiluhankkeen tulokset) lisäävät iäkkäiden kotona asumisen turvallisuutta ja että toimintakyvyn edistäminen on kaikessa toiminnassa kärkenä. Omaishoidon tuen mallin kehittäminen yhdessä järjestöjen kanssa vastaa paremmin asiakkaiden tarpeisiin.
- Henkilöstö on saanut tukea työhönsä eri verkostoissa ja eri valmennusten kautta ja näin saanut uusia syötteitä työhön ja osaaminen lisääntynyt.
- Kuntakäynnit eri toimielimissä ja tiedon tuottaminen kunnille mahdollistanut muutokseen motivoinnin. Kunnat voivat myös hyödyntää yhteisiä dokumentteja mm. iäkkäiden palvelujen kokonaisuuden suunnitelmaa.
- Muutosagentti valtakunnallisen verkoston osana on ollut merkittävä resurssi maakuntavalmistelussa iäkkäiden palvelujen suunnittelussa.

Tärkeimmät opit

- Kuntien työntekijät ja esimiehet sitoutuivat työryhmissä yhteiseen työskentelyyn ja näin luotiin pohjaa maakunnallisille yhtenäisille käytännöille ja muutosajattelulle. Alkoi syntyä yhteistä puhetta, mutta omista toimintamalleista luopuminen on vaikeaa.
- Verkostoissa työskentely on aivan keskeistä. Mm. järjestöjen kautta tuli myös kokemustietoa käyttöön. Verkostotyöskentelyä yksityisten palveluntuottajien kanssa olisi voinut olla enemmän ja suunnitellusti.
- Hankkeen tavoitteet huomioiden muutosagentin työn ja I & O-hankkeen tavoitteiden integroituminen osaksi maakuntavalmistelua, oli aivan keskeistä ja mistä tuli myös myönteistä palautetta.
- Kunnat ovat edelleen itsenäisiä toimijoita ja muutosagentilla oli lähinnä keskustelun ja tiedon välityksen kautta mahdollisuus vaikuttaa kuntiin päin. Hankkeessa valmistunut suunnitelma on keskeinen dokumentti, joka tulisi saada myös kuntien käsittelyyn ja käyttöön.
- Avoimet foorumit rohkeasti eri kanavien entistä enemmän käyttöön valmistelussa lisäämään koko väestön ja iäkkäiden osallisuutta.

Entä seuraavaksi?

- Iäkkäiden yhteen sovitettujen palvelujen kokonaisuus Lapin maakunnassa ja siihen sisältyvän toimenpideohjelman keskeiset toimenpiteet on sisällytetty Lapin maakunnan sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisen KEHIKKOA (Luonnos) ja koko suunnitelma liitetään osaksi tulevaa järjestämissuunnitelmaa.
- Kuntien vanhustalvelujen/ikäihmisten talvelujen johtajien verkosto kokoontuu sovitusti j.t.kk vuoden 2019 aikana ja tehtävänä on tukea ja linjata kunnissa tehtävää muutostyötä. Vastuuhenkilönä toimii sote- valmistelija.
- Toimiva kotihoito Lappiin- hankkeessa kehitettyjen toimintamallien edistämisen tueksi perustetaan myös vertaisverkostot ja nimetyt vastuuhenkilöt kunnista.
- Visio: tilanne vuonna 2020
Iäkkäistä yhä suurempi osa asuu kotona. Yhtenäiset myöntämisperusteet hyväksytyt kaikissa kunnissa 2019 ja maakunnallinen RAI- alusta kaikkien käytössä. Verkostojen kautta kotihoidon uudet toimintamallit levinneet.